

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин

Економічний факультет

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

AKADEMIA POLONIJA w CZEŚTOCHOWIE

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ:
ПРОБЛЕМИ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

16-17 лютого 2018 року

Ужгород
2018

За загальною редакцією:

Палінчак М. М., доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин УжНУ.

Приходько В. П., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин УжНУ.

Andrzej Krynski, доктор габілітований, професор, ректор Полонійського університету (Республіка Польща).

Рецензенти:

Мікловда В. П., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України.

Ярема В. І., доктор економічних наук, професор.

Забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, можливості, перспективи:

3 - 12 матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16-17 лютого 2018 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, А. Krynski. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 200 с.

ISBN 978-966-916-488-9

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, можливості, перспективи» (16-17 лютого 2018 року, м. Ужгород), у яких розглядаються проблеми економічної теорії та історії економічної думки, світового господарства і міжнародних економічних відносин, економіки та управління національним господарством, економіки та управління підприємством та інші питання.

УДК 330.34(063)

ДІАЛЕКТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ І РЕСУРСНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ ЯК ПРОТЕКЦІОНІСТСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Панченко Володимир Григорович

кандидат історичних наук,

докторант

Маріупольського державного університету

Серед перешкод на шляху досягнення сталого розвитку науковці виокремлюють:

- домінуючі моделі економічного зростання. Занадто часто саме ці моделі вважаються недоторканими, а не права народів і добробут, або екологічні процеси і обмеження;

- екологічні витрати і вигоди людської діяльності є «матеріалізованими» (тобто вплив операцій різних видів на навколишнє середовище не відображається у ринкових цінах, таким чином, їх, як правило, не беруть до уваги в процесі прийняття рішень);

- бідні верстви населення піддаються маргіналізації і нерівність доходів поглиблюється;

- режими управління розроблені без врахування інтерналізації екологічних факторів, проблеми соціальної нерівності і адаптивності економічних моделей до врахування сучасних викликів [1].

Ресурсний націоналізм як протекціоністська політика може бути симптомом, причиною і результатом кожної з цих перешкод на шляху сталого розвитку. Ключове питання полягає в наступному: які позитивні і негативні ефекти різних видів ресурсного націоналізму у забезпеченні ідеї сталого розвитку? Ресурсний націоналізм простежується в різних секторах природних ресурсів, у тому числі – продовольстві і сільському господарстві, рибальстві, видобутку корисних копалин та нафти і газу. Тим не менш, у даний час видимість міркувань з енергетичної безпеки та зміни клімату на світовій арені означає, що нафто-газовий сектор домінує в сучасному аналізі ресурсного націоналізму. Ресурсний націоналізм висвітлює одну з найбільш поширених проблем, що стоять перед прихильниками сталого розвитку: складність встановлення компромісів між економікою, довкіллям і соціальними проблемами; та перешкоди у визначенні пріоритетів на місцевому, національному та регіональному рівнях.

Г. Макстон та Й. Рандерс у доповіді Римського клубу під назвою «У пошуку добробуту: керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату» так описують зазначений конфлікт між інтересами суб'єктів господарювання та екосистемою: «Аби функціонувати, сучасна економічна система потребує дедалі більшого використання природних ресурсів. Це вбудовано у ДНК системи. Для того, щоб зупинити ріст безробіття і підтримувати цю систему в робочому стані, люди мають ще більше споживати, а виробники – ще більше виробляти. Справа в тому, що у результаті цього процесу парникові гази виробляються у дедалі більших обсягах, а це призводить до зміни клімату планети. Ситуація вже настільки погіршилася, що погодні умови на Землі з кожним десятиліттям ставатимуть ще складнішими, а рівень світового океану підвищуватиметься, незалежно від того, що робиться зараз. Однак будь-які спроби пригальмувати економічне зростання та зменшити екологічну шкоду перебивають паливний кран, з якого живиться двигун економіки. Уповільнення економіки призведе до збільшення безробіття, нерівності та бідності. Існуюча

економічна система поставила розвинений світ на бігову доріжку, яка скеровує суспільство у безнадійному соціальному та екологічному напрямку. При цьому будь-які стандартні спроби спинити те, що відбувається, тільки погіршують ситуацію» [2, с. 32-33].

«Сценарій розвитку енергетики до 2050 року» у Звіті Shell за 2008 рік актуалізує ті ж самі проблеми, що згадуються у Доповіді Римського клубу [3]. Зокрема, у Звіті зазначається: «... не можна більше уникати трьох жорстких істин: споживання енергоресурсів буде поступово активізуватися, так як країни, що розвиваються, входять у стадію їх найбільшого економічного зростання; пропозиція буде намагатися йти в ногу з цими новими потребами; екологічні занепокоєння зростатимуть – навіть якщо б видобувне паливо було б в змозі підтримувати свою поточну частку в енергетичному балансі і відповідати збільшенню попиту, викиди двоокису вуглецю серйозно загрожували б людству». Хоча, як справедливо зауважує Я.-Х. Кеплер, неможливо ігнорувати відсутність компромісу між конкуруючими цілями енергопостачання, конкурентоспроможністю та охороною навколишнього середовища» [4].

Міжнародний інститут сталого розвитку (МІСР) розробив «Типову Міжнародну угоду з інвестицій для стійкого розвитку» [5]. Ця типова угода у статті 16 (А) передбачає, що «інвестори і їхні інвестиції повинні прагнути здійснити максимально посильний внесок у стійкий розвиток приймаючої країни і місцевої спільноти за допомогою соціально відповідальних практик високого рівня». Зі сторони приймаючої країни, у статті 25 (В) угоди зазначається, що «відповідно до вимог міжнародного права, приймаючі держави мають право імплементувати регуляторні та інші заходи для забезпечення того, щоб розвиток в їхніх країнах узгоджувався з цілями і принципами сталого розвитку, а також з іншими цілями соціально-економічної політики».

Інвестиції для довгострокового розвитку – для майбутніх поколінь – це важлива частина загальної політики на кожному рівні з точки зору сталого розвитку. Тим не менш, серед провідних країн, що розвиваються, тільки Індія і Китай активно прагнуть управляти інвестиціями в цілях довгострокового економічного розвитку [6]. З глобальної точки зору, можна було б стверджувати, що, незважаючи на це, ресурсний націоналізм пропонує позитивний внесок в цілях досягнення сталого розвитку. Так, з посиленням контролю доступу до природних ресурсів або з точки зору цілком раціонального уявлення про те, що природні сировинні ресурси, що зберігаються в землі, мають більше значення, ніж в якості джерел доходу на сьогоднішній день, уряди країн-виробників мають потенціал управляти інноваціями в галузі сталого розвитку в країнах-споживачах. Ресурсний націоналізм має потенціал стимулювати повторне використання чи переробку мінеральних ресурсів, або прискорити темпи інвестицій в поновлювані ресурси, тим самим, допомагаючи в боротьбі зі зміною клімату.

Кожен інструмент ресурсного націоналізму як протекціоністської політики має свої плюси і мінуси з точки зору сталого розвитку. Наприклад, результати заходів щодо реалізації програм суспільного розвитку в секторах природних ресурсів (як було запропоновано для нафтової індустрії в Нігерії [7]), сильно залежать від мотивації окремих інвесторів, їхніх відносин із зацікавленими сторонами на національному рівні, і ступінь, в якій інтереси інвесторів можуть бути скоординовані з ширшими пріоритетами національних або місцевих політик в таких областях, як охорона здоров'я або освіта. Вжиття заходів, які зобов'язують до збільшення частки доходів, виплачуваних інвесторами урядам країн-виробників, можуть впливати на зростання державних витрат або опосеред-

кованого використання наслідків такого кроку з метою політичних маніпуляцій. Заборона на експорт обраних товарів може призвести до збільшення світових цін на цей товар (як це сталося із заборонаю Індії на експорт рису басматі) і завдати шкоди світовій спільноті споживачів шляхом перерозподілу дефіциту, але, в той же час, забезпечить більшу продовольчу безпеку на національному рівні.

Ресурсний націоналізм може іноді приводити до повного припинення інвестицій – результату, який, безумовно, підриває терміни досягнення цілей національного розвитку – але не завжди при цьому є однозначно згубним для сталого розвитку. Наприклад, у грудні 2008 року алжирські чиновники вийшли з раунду перемовин стосовно видобутку нафти у басейні Ahmet після того, як іноземні нафтові компанії не спромоглися висунути адаптивні пропозиції в першому раунді торгів відповідно до закону, що надає національній нафтовій компанії Sonatrach абсолютну перевагу [8]. На національному рівні проекти щодо природних ресурсів, які приносять користь нації в цілому, забезпечуючи необхідні доходи, що уможливають здійснення соціальних виплат або реалізацію інфраструктурних проектів, можуть, тим не менш, призвести до неприпустимо високих соціальних або екологічних витрат на місцевому рівні, або викликати серйозні зовнішні ефекти для інших країн у вигляді викидів забруднюючих речовин. Тож механізми для досягнення балансу інтересів поки що не скоординовані.

Список використаних джерел:

1. Bass S. A New Era for Sustainable Development [Electronic resource] / S. Bass // An IIED Briefing. – 2007. – Mode of access: <http://www.iied.org/pubs/pdfs/11071IIED.pdf>.
2. Г. Макстон У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату / Г. Макстон, Й. Рандерс. – К.: Пабулум, 2017. – 320 С.
3. Shell Energy Scenarios to 2050 [Electronic resource]. – Mode of access: http://wwwstatic.shell.com/static/public/downloads/brochures/corporate_pkg/scenarios/shell_energy_scenarios_2050.pdf.
4. Keppler J-H. Energy Interdependence in a Multi-polar World: Towards a Market-based Strategy for Safeguarding European Energy Supplies [Electronic resource] / J-H. Keppler // Reflets et perspectives de la vie économique. – 2007. – Mode of access: http://www.cairn.info/resume.php?ID_ARTICLE=RPVE_464_0031.
5. IISD Model International Agreement on Investment for Sustainable Development [Electronic resource] / H. Mann, K. von Moltke, L.E. Peterson, A. Cosbey. – Mode of access: http://www.iisd.org/pdf/2005/investment_model_int_handbook.pdf.
6. Lifton J. Lessons for investors from the year in resource nationalism [Electronic resource] / J. Lifton // Resource Investor. – 2006. – Mode of access: <http://www.resourceinvestor.com/pebble.asp?reid=26894>.
7. Nigeria Oil: oil groups fear reforms [Electronic resource] // Financial Times. – Mode of access: http://www.eiu.com/index.asp?layout=ib3Article&article_id=1343877319&pubtypeid=1142462499&country_id=1650000165&page_title=&r=0.
8. Robinson M. Oil drop may break wave of resource nationalism [Electronic resource] / M. Robinson. – Mode of access: <http://uk.reuters.com/article/us-oil-resource-nationalism-sb/oil-drop-may-break-wave-of-resource-nationalism-idUKTRE4BG6EO20081217>.